

СЕКЦІЯ 3

«Соціально-економічні аспекти управління якістю освіти і науки»
«Освітні інновації з позицій доступності та неперервності освіти»

НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКА РОБОТА СТУДЕНТІВ І ЇХ ТВОРЧЕ ВИХОВАННЯ

Якубінська Л.Г., ст. викладач ВП НУБіП України «Ніжинський агротехнічний інститут»

Умови взаємодії науково-технічного та соціокультурного прогресу висувають новий комплекс завдань по досягненню більш високого, ніж раніше, рівня підготовленості й освіченості всіх працівників матеріального і духовного виробництва, а отже, і більш розвиненої науково-технічної культури фахівців: їх наукових і технічних знань (в тому числі і власне гуманітарних), переконань, здібностей до дослідницької, дослідно-конструкторської роботи, навичок володіння технікою. Щоб система названих якостей сформувалася саме як культура, необхідні систематизована вузівська підготовка, цілеспрямоване формування досвіду наукової або технічної творчості кожного студента. Ця вимога стосується фахівців як гуманітарного, так і технічного профілю.

Звичайно, зміст їх науково-технічної культури буде мати істотні відмінності. Важливо інше. Ефективність будь-якої діяльності у величезній мірі визначається культурою особистості, тим, наскільки широко, соціально осмислено здатний фахівець вирішувати окремі професійні завдання, реагувати на умови і вимоги науково-технічної революції; наскільки вільно він володіє наукомісткою технікою і високою технологією; наскільки розвинені в ньому почуття нового, здатність «не відстати» від темпів науково-технічного прогресу і при цьому наскільки ці якості пронизує розуміння загальнолюдських пріоритетів.

Науково-технічна культура фахівця - це також його інтелектуальний потенціал, орієнтований на пізнавальну активність, система певних дослідницьких здібностей, без яких неможлива творча діяльність в рамках його спеціальності. Рівень науково-технічної культури фахівця якісно визначає його пізнавальну, дослідницьку або конструкторську діяльність, глибину знань і сукупність творчих інтересів, потреб, постійно діючі установки на багатогранну творчу роботу, вміння будувати її на основі наукових методів і норм. Сформованість науково-технічної культури фахівця визначається умінням продуктивно використовувати знання в евристичній діяльності. Спеціаліст – не комора інформації, а творець на її основі нових знань і цінностей, що мають практичне соціально-економічне, соціально-політичне та культурне значення.

Основною метою науково-дослідницької роботи студентів (НДРС) є поглиблення і розширення знань з усіх дисциплін, оволодіння методами і навиками самостійного дослідження, творчого підходу до вирішення науково-технічних проблем, участь у вирішенні виробничих завдань.

В умовах перебування вищої школи функції і завдання наукової діяльності студентів докорінно змінюються: з просто бажаного елемента підготовки ця діяльність стає її обов'язковою частиною, органічно зв'язаною з навчальною та виробничою діяльністю студентів. Ця важлива соціальна задача вимагає якісного поліпшення організації наукової діяльності студентів та підвищення рівня її культуро-і наукоємності, широкого розповсюдження різних творчих форм підготовки. Ефективність розвитку науково-технічної культури майбутнього фахівця визначається сукупністю умов, пов'язаних з подоланням труднощів, які виникають при залученні в активну наукову діяльність кожного студента. «Слабкий» студент, «трієчник» стримує інтенсифікацію навчально-виховного процесу та вузівської науки. У викладачів формується думка про неможливість розвинути у кожного студента дослідницькі навички та творчі якості. На часі – створити сьогодні нові умови для творчого розвитку молоді, для підвищення статусу науково-дослідницької роботи студентів, введення диференційованої оцінки її, починаючи з першого курсу. З першого курсу студенти повинні залучатись до дослідницької роботи, брати участь у впровадженні її результатів у

**Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції
професорсько-викладацького складу, науковців, аспірантів і студентів
«Роль інститутів освіти та науки у формуванні інноваційної культури суспільства»**

виробництво. Лише так можна виховати справжніх вчених, творчо мислячих спеціалістів. У стінах вищого або середнього спеціального навчального закладу майбутній фахівець повинен розвинути навички самостійної творчої наукової (або конструкторської) роботи, сформувані коло своїх наукових інтересів і потреб.

Для високого рівня сформованості науково-технічної культури фахівця характерні єдність широких фундаментальних і глибоких систематизованих спеціальних знань, розвинене діалектико-матеріалістичне мислення, володіння основами дизайну і патентознавства, розуміння єдиних тенденцій науково-технічної та соціокультурної революції, бачення перспектив розвитку різних галузей знань, навички наукової організації дослідження та впровадження, вміння орієнтуватися в потоках інформації.

Виховання людини як творчої, духовно багаті особистості – актуальне завдання суспільного розвитку. Для того щоб реалізувати його в повній мірі, необхідно, по-перше, знання структури творчої особистості (для конкретизації цілей і завдань підготовки), по-друге, механізму її формування (для розробки рекомендацій, що підвищують ефективність виховання), по-третє, створення умов для формування творчої культури фахівців, зростання їх числа в трудових колективах. Психологією творчості накопичений багатий теоретичний і експериментальний матеріал, який дозволяє описати різноманітність творчих якостей особистості. Серед них такі якості мислення, як оригінальність, гнучкість, висока асоціативність, панорамність, нестандартність, парадоксальність, вибірковість пам'яті. Крім того, здатність передбачати, розвинені інтуїція і фантазія, прагнення до незвичайних рішень, легкість генерування ідей, незалежність суджень, ерудиція, наполегливість у досягненні мети, спостережливість і т.д. Дослідники виділяють більше 50 таких якостей. У сучасній літературі вказуються і різні системи прийомів, способів, методів стимулювання творчості та підвищення продуктивності діяльності. Розрізняють три рівні творчої діяльності:

- перший – відносно простий – стимульовано-продуктивний;
- другий – евристичний, завдяки йому знаходять і узагальнюють закономірності однотипних явищ;
- третій – найбільш складний і розвинений – креативний, завдяки якому не тільки робляться більш глибокі узагальнення і синтезуються загальні закономірності, але й починає проявлятися авторська проблемна рефлексія, створюються принципово нові рішення.

Аналіз проблем психології творчості дозволяє зробити висновок, що багато якостей творчої особистості за певних умов можуть бути не тільки розвинені, але й сформовані заново. Проблеми їх формування поряд з виявленням умов та особливостей процесу творчості – одні з найактуальніших в психології творчості. Не менш значимі вони і для педагогіки вищої школи.

Проблеми творчого виховання, або так званої креативної підготовки, розроблялися багатьма педагогами та вченими, зокрема І. Лакатосом, Д. Пойя. Необхідність творчого виховання неодноразово наголошував П.Л. Капіца, вся діяльність якого – блискучий приклад реалізації високої творчої культури. Говорячи про творчу спрямованість підготовки, треба мати на увазі, що навчити творчості взагалі неможливо. Але можна і необхідно виховувати схильність до творчої праці. У структурі діяльності можна і необхідно розвивати наукову і професійну культуру кожного майбутнього фахівця до певного рівня досконалості і майстерності. Можна і необхідно сформувати ідейну, інтелектуальну, психологічну, естетичну та моральну готовність до творчості. Парадоксальність проблеми творчого виховання полягає в тому, що, з одного боку, творчий розвиток особистості є процес суто індивідуальний, складний, евристичний; готової моделі творчої особистості ми не маємо, і з цієї точки зору творче виховання чи не безнадійна річ. Але, з іншого боку, якщо розуміти творче виховання як формування творчих установок, формування спочатку основ, а потім і

СЕКЦІЯ 3

«Соціально-економічні аспекти управління якістю освіти і науки»
«Освітні інновації з позицій доступності та неперервності освіти»

певного рівня засвоєння творчих методів і прийомів діяльності, то при особливих умовах підготовки воно реально.

Творче виховання здійснюється в структурі діяльності студента і сприяє розвитку індивідуальних здібностей, виховує об'єктивність, точність, орієнтацію на розвиток творчого індивідуального мислення через пошук. Воно передбачає творче педагогічне спілкування, творчу самостійну діяльність студента, творчу колективну діяльність як основні канали формування творчої особистості. Всі форми навчального процесу та позанавчальної роботи по-різному і в різній мірі реалізують засоби і методи творчого виховання: проблемне навчання, ділові ігри, практикуми з психології творчості, олімпіади та конкурси, виставки творчості молоді, творчі дискусії та диспути і т. ін.

Комплексний розвиток культури майбутнього фахівця в сучасних умовах передбачає передусім виявлення творчих начал світоглядної, загальнонаукової і методологічної підготовки. У вищих навчальних закладах України та ближнього зарубіжжя з цією метою для першокурсників читається спецкурс по психологічним особливостям розумової роботи, наукової організації навчальної праці, міждисциплінарний курс основ технічної творчості, для других курсів – з наукових, дидактичних і психологічних основ самостійної роботи. Починаючи з третього курсу студенти вивчають методологію і методику наукових досліджень. На четвертому - організуються лекції про досягнення науки і техніки. Загальнонаукова освіта доповнюється діяльністю студентських наукових товариств, наукових гуртків, організацією науково-практичних конференцій, організацією студентського «Тижня науки» і т. ін..

Поглиблення зв'язку вищої освіти і науки забезпечується багатьма факторами, в тому числі створенням умов, за яких кожен студент може проявити творчу активність. І від того, як буде організована науково-дослідницька діяльність студента (у тому числі ним самим в рамках студентського самоврядування), в яких конкретних справах проявиться творча сутність навчання і виховання, багато в чому залежить реалізація його творчого потенціалу в майбутньому, вже в статусі фахівця.

Спільна творчість в науковому пошуку вчених, викладачів, аспірантів і студентів – перевірений практикою шлях розвитку здібностей, виявлення талантів, становлення характеру дослідника. Як показує досвід, студенти, що пройшли школу НДРС, стають не лише висококваліфікованими спеціалістами, що володіють майстерністю інженера, але й хорошими керівниками, організаторами виробництва.

Список літератури

1. Гончаренко С.У. Гуманізація освіти – запорука виховання творчої та духовно багатой особистості // Дидактика професійної школи. Збірник наукових праць. – К. – Хмельницький, 2005.
2. Коростелёв А.И., Коростелёва О.Н. Развитие творческой активности студентов на основе познавательной деятельности в процессе НИР // Современные наукоемкие технологии. – 2006. – №1.
3. Организационно-методические основы активизации функционирования системы НИРС. Научно-исследовательская деятельность в высшей школе: аналитические обзоры по основным направлениям развития высшего образования / под ред. А.И. Момот. НИИВО. Вып 5. М., 2003.
4. Сердобинцев В.Я. Научная работа студентов - одно из важных условий формирования мировоззрения и профессиональной подготовки Саратов, 2001.
5. Сысоева М.Е. Организация научно-исследовательской работы студентов (Программно-методическое пособие). М., 2000.